

Кіліміченко Сергій Олегович

аспірант кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО РОЛІ ПРОКУРОРА ПРИ ПРОВАДЖЕННІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Прокурор є активним учасником кримінального провадження, покликаним забезпечувати законність усіх процесуальних дій, а також стежити за недопущенням необґрунтованих обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина. На думку М.І. Смирнова, участь прокурора у досудовому провадженні забезпечується за допомогою наглядових повноважень: запобігання, своєчасне виявлення й усунення можливих порушень закону, забезпечення законності всього досудового розслідування (мета нагляду); за допомогою повноважень, пов'язаних із процесуальним керівництвом, – швидке, повне та неупереджене досудове розслідування кримінального правопорушення (мета процесуального керівництва) [1; с. 134].

На думку В. А. Осмоляна, щоб приймати обґрунтовані та безпомилкові процесуальні рішення, із знанням справи ефективно впливати на хід розслідування конкретного злочину, прокурору необхідно досконало володіти інформацією, яка міститься у матеріалах розслідування, добре пам'ятати встановлені слідством факти та обставини, а також слідчу обстановку, яка склалась. У багатьох випадках цьому сприяє особиста участь прокурора в слідчих діях, безпосереднє сприйняття доказів та їх джерел [2; с. 487].

Кримінальне процесуальне законодавство надало досить широкі повноваження прокурору як процесуальному керівнику за діяльністю слідчого під час досудового розслідування. Це стосується також й участі прокурора у слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) діях. Законодавець визначає слідчого як єдиного учасника, який уповноважений проводити

досудове розслідування. Однак прокурор, будучи процесуальним керівником, має право санкціонувати проведення слідчих дій, брати в них участь та навіть самостійно їх проводити. Проте, враховуючи складність кримінальних процесуальних відносин, у КПК України не встановлюється, коли саме прокурор повинен реалізовувати такі повноваження, залишаючи вирішення цих питань на його розсуд.

Відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК України, повноваження прокурора можна поділити на чотири групи: 1) прокурор може доручати проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій слідчому; 2) прокурор може санкціонувати проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; 3) прокурор може брати участь у проведенні слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; 4) прокурор може самостійно проводити слідчі (розшукові) дій. Варто зауважити, що прокурор надає слідчому не лише доручення, а і вказівки, які є обов'язковими для виконання слідчим. Водночас законодавець не уточнює, що саме розуміється під вказівками та дорученнями та як саме вони відрізняються між собою, адже використовуються ці обидва формулювання в межах п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК України. В.В. Луцик зазначає, що вказівки про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій, на відміну від доручень, даються прокурором у такому разі, коли кримінальна справа знаходиться у провадженні слідчого [3; с. 238].

У доктрині кримінального процесу є позиція, відповідно до якої підстави проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій поділяються на юридичні та фактичні. Під юридичними підставами розглядаються положення, відповідно до якого в законі міститься вказівка на те, що слідчий має право проводити певні слідчі дії за наявності відповідної постанови, а у випадках, прямо передбачених законом, – ще й за наявності санкції прокурора або дозволу суду. Відповідно, фактичні підстави являють собою дані, котрі є в розпорядженні слідчого, які дозволяють зробити висновок

щодо необхідності виконати в інтересах розслідування конкретну слідчу дію [4; с. 414].

У цьому разі прокурор має ретельно дослідити наявні матеріали досудового розслідування, встановити у слідчого мету проведення відповідної дії та можливість отримання доказової інформації за результатами її проведення. Очевидно, що на етапі санкціонування ані слідчий, ані прокурор не можуть бути певними того, що такі докази обов'язково будуть отримані, однак наявних відомостей у матеріалах кримінального провадження має бути достатньо для того, щоб припущення про отримання доказів було обґрунтованим. Крім того, прокурор також обов'язково має оцінити ступінь можливого обмеження прав та законних інтересів учасників кримінального провадження у процесі проведення такої дії та співрозмірність такого обмеження із прогнозованими результатами відповідної процесуальної дії. Якщо прокурор дійде висновку, що будуть суттєво обмежені основні права та свободи особи, а докази, які планується отримати, будуть, наприклад, лише додатково підтверджувати вже встановлені факти, то більш доцільною вбачається відмова у проведенні таких дій. Крім того, має бути врахований вплив процесуальних дій на подальший перебіг досудового розслідування. Саме під час вирішення таких питань найбільш яскраво проявляється прокурорський розсуд, адже прокурор повинен врахувати велику кількість обставин (як законодавчих, так і фактичних), і лише після їх зіставлення та прогнозування результативності проведення відповідних слідчих (розшукових) або негласних слідчих (розшукових) дій прокурор може прийняти рішення про надання дозволу на проведення відповідної процесуальної дії. Схожі етапи також має пройти прокурор у процесі погодження клопотання слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) або негласних слідчих (розшукових) дій. Єдиною особливістю в цьому разі буде ретельне вивчення прокурором змісту самого клопотання слідчого та перевірка його на відповідність вимогам КПК України [5; с.89].

Також кримінальне процесуальне законодавство дозволяє прокурору брати участь у слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших

процесуальних діях, котрі проводяться слідчим. Законодавець не конкретизує, в яких саме процесуальних діях прокурор може взяти участь, та в яких випадках. Однак у цьому разі необхідно звернути увагу на формулювання, яке використовується в п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК України: прокурор може «брати участь у них». Відповідно, до «них» відносяться всі процесуальні дії, які були перераховані: у слідчих (розшукових) та в негласних слідчих (розшукових) діях, і в інших процесуальних діях.

Р.Н. Гасанов, провівши власне дослідження, встановив, що прокурори майже не беруть участі в таких процесуальних діях (було встановлено, що частка кримінальних проваджень (від загальної кількості), в яких прокурор бере участь у проведенні слідчих (розшукових) дій, становить менше 10%). Якщо ж прокурори беруть участь у слідчих (розшукових) діях, то такими діями найчастіше бувають обшуки та допити [6; с. 80]. Такі дані дозволяють зробити одразу декілька висновків. Так, прокурори беруть участь у слідчих (розшукових) діях лише тоді, коли для цього виникне конче потреба. До такої крайньої необхідності можна віднести складність самої процесуальної дії (в такому разі прокурор може допомагати слідчому в її проведенні) або її надзвичайну значимість для цього кримінального провадження. Наприклад, обставини кримінального правопорушення змушують одночасно провести декілька обшуків.

Таким чином, роль прокурора при провадженні слідчих (розшукових) дій можна визначити як діяльність щодо виявлення фактів порушень вимог закону під час прийняття рішень про проведення та під час самого проведення слідчих (розшукових) дій, реагування на такі порушення, а також попередження допущення порушень закону під час проведення слідчих (розшукових) дій. Така діяльність прокурора у кримінальному провадженні забезпечує своєчасне і кваліфіковане проведення слідчих (розшукових) дій, суворе дотримання при цьому вимог закону, що є запорукою здійснення ефективного досудового розслідування.

Список використаних джерел:

1. Смирнов М. І. Функціональна спрямованість діяльності прокурора в кримінальному провадженні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. № 19. С. 132-135.
2. Осмолян В. А. Прокурорський нагляд та участь прокурора у слідчих діях за новим Кримінальним процесуальним законодавством України. *Університетські наукові записки*. 2013. № 3(47). С. 483-488.
3. Луцик В.В. Правовий статус та повноваження прокурора за новим КПК України. *Митна справа*. 2013. № 1(85). Ч. 2. Кн. 1. С. 231-238.
4. Кримінально-процесуальне право України: підручник / за ред. Ю.П. Аленіна. Харків : ТОВ «Одіссей». 2009. 816 с.
5. Торбас О. О. Застосування розсуду прокурором у процесі надання доручень та вказівок щодо проведення слідчих дій. *Юридичний вісник*. Одеса: Гельветика 2020. № 2. С. 88-92.
6. Гасанов Р.Н. Здійснення повноважень прокурором в частині проведення слідчих (розшукових) дій : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса. 2017. 251 с.

Кондратюк Єлена Сергіївна

*студентка 2-го курсу Криворізького факультету Національного університету
«Одеська юридична академія»*

Привиденцев Олександр Геннадійович

*асистент кафедри кримінально-правових дисциплін Криворізького факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ГЕНЕЗИС СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПРОКУРАТУРИ

Державний механізм – це складна структура, яка схильна до зараження «вірусом» корупції. Чим довше цей «вірус» функціонує - тим більше руйнується суспільство та зароджуються витончені види і форми корупції. В наукових колах